

Україні – 25: досягнення та поразки

Результати експертного опитування

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва 9 – 19 серпня 2016 року провів експертне опитування «Україні – 25: досягнення і поразки». Метою опитування було з'ясувати думки експертів щодо основних здобутків і невдач України за 25 років її незалежності. Усього було опитано 75 експертів.

- На думку відносної більшості опитаних експертів (33 експерти), за 25 років незалежності України було більше позитивних тенденцій, тоді як дещо менша кількість експертів (26) зазначає приблизно однакову кількість як позитиву, так і негативу за означений період часу. 12 експертів вважають, що негативні тенденції та явища все-таки переважали за весь період незалежності України, і лише 1 експерт не зміг визначитись із своєю думкою щодо цього питання.
- Експерти переважно негативно або нейтрально оцінюють результати України в більшості сфер суспільно-політичного життя та державного будівництва за 25 років незалежності. Так, **тією чи іншою мірою негативно** було оцінено прогрес України в таких сферах: економічний розвиток, розвиток науки, сфера охорони здоров'я, соціальний захист людей, забезпечення соціальної справедливості та гідної старості, захист соціально уразливих груп (інвалідів, багатодітних тощо), формування системи справедливого судочинства, боротьби з корупцією та злочинністю. **Нейтральну оцінку** отримали зусилля України в таких сферах, як розбудова інститутів незалежної держави, формування української нації, розбудова демократії, забезпечення прав і свобод людей, розвиток культури, розвиток освіти, зовнішня політика та європейська інтеграція. **Переважно позитивно** експерти оцінили прогрес України у чотирьох сферах: розвиток громадянського суспільства, забезпечення рівноправності чоловіків і жінок, забезпечення свободи віросповідання та забезпечення рівноправності національних меншин. Примітно, що оцінки прогресу України щодо кожної з вищезазначених сфер дещо покращились порівняно із відповідними оцінками за 2011 рік (експертне опитування до 20 років незалежності України).
- Серед подій, які **вирішальною мірою визначили напрямок розвитку України**, експерти найчастіше згадували «Революцію Гідності», «Помаранчеву революцію» 2004 року та ухвалення Декларації про державний суверенітет і проголошення Незалежності України. До найважливіших подій за час незалежності України з позитивним впливом опитані експерти також віднесли ухвалення Конституції України 1996 року та підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Серед визначальних подій із **негативним впливом** опитані експерти насамперед виокремили збройний конфлікт з РФ на Донбасі, встановлення політичного режиму Віктора Януковича, анексію Криму Російською Федерацією, авторитаризм та формування «олігархату» за часів президентства Леоніда Кучми, базування Чорноморського флоту РФ в Криму та вбивство журналіста Георгія Гонгадзе. Деяка частина експертів вважає, що такі події, як «Помаранчева революція» та «Революція Гідності» мали неоднозначний вплив на подальший розвиток України.
- **Основним досягненням України** за 25 років незалежності більшість опитаних експертів визнали насамперед формування активного громадянського суспільства та становлення волонтерського руху. Поряд з цим експерти відзначили також проголошення та збереження державної незалежності України, реформування оборонного сектору і відновлення боєздатності української армії, збереження виробничого потенціалу і конкурентоспроможності деяких галузей економіки (аерокосмічна галузь, машинобудування, сектор ІТ-технологій). Важливими досягненнями, на думку експертів, є також підписання

Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та зростання рівня національної свідомості, патріотизму та формування політичної нації в Україні.

- До **головних поразок України** на її 25-річному шляху незалежності експерти зарахували передовсім високий рівень корупції в державних органах влади і суспільному житті та нездатність захистити територіальну цілісність і, як наслідок, втрату контролю над частиною територій України (Криму та Донбасу). Також експерти вказали на брак структурних реформ в економіці і державній системі та проблему впливу олігархів на владу й політичні процеси в країні, занепад сфери соціального захисту і соціальну незахищеність українських громадян, занепад науки та якості освіти.
- За **10-бальною шкалою¹ оцінки демократичності режиму** опитані експерти розмістили Україну на рівні **6,5 бала**, що є вищою оцінкою рівня демократії в теперішній Україні порівняно з 2011 роком (тоді показник був на рівні 4,4 бала).
- Відповідаючи на запитання, **що треба зробити насамперед, щоб Україна стала успішною та процвітаючою країною**, експерти вказали передовсім на необхідність подальшого проведення антикорупційної діяльності та викорінення корупції зі всіх сфер життя. Іншими важливими рецептами успіху, на переконання експертів, є проведення економічних реформ, що сприяли би надходженню міжнародних інвестицій та розвитку малого і середнього бізнесу в Україні, а також завершення реформи судочинства, яка забезпечила б незалежність і справедливість судової системи.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. 24 серпня виповнюється 25 років з дня проголошення України незалежною державою. Як Ви вважаєте, за цей час в Україні було більше позитивного чи негативного?

	Кількість відповідей
Більше позитивного	33
50 на 50	26
Більше негативного	12
Важко відповісти	1

2. Наскільки успішною була Україна у таких сферах?

(де 1 – абсолютно неуспішна, а 5 – повністю успішна)

	2011 рік	2016 рік
1.Розбудова інститутів незалежної держави	2,8	3,0
2.Економічний розвиток	2,1	2,2
3.Формування української нації	2,3	3,3
4.Розбудова демократії	2,7	3,2
5.Забезпечення прав і свобод людей	2,2	2,9
6.Розвиток громадянського суспільства	2,6	3,6
7.Розвиток культури	2,2	2,8

¹ Шкала від «1» до «10», де «1» означає повністю диктаторський режим, а «10» – повністю демократичний режим.

8.Розвиток науки	1,8	2,0
9.Розвиток освіти	2,1	2,5
10.Охорона здоров'я	1,6	1,7
11.Зовнішня політика, яка відповідає інтересам держави	2,2	2,8
12.Європейська інтеграція	2,1	3,0
13.Забезпечення обороноздатності держави	1,7	2,6
14.Соціальна захищеність людей	1,7	2,1
15.Забезпечення соціальної справедливості	1,4	2,0
16.Виховання підростаючого покоління	2,1	2,5
17. Забезпечення гідної старості	1,5	1,6
18. Захист соціально уразливих груп (інвалідів, багатодітних тощо)	1,7	2,1
19.Формування системи справедливого судочинства	1,3	1,5
20.Боротьба з корупцією	1,1	1,7
21.Боротьба із злочинністю	2,2	2,3
22. Забезпечення рівноправності чоловіків і жінок	3,1	3,5
23. Забезпечення рівноправності національних меншин	3,4	3,8
24. Забезпечення свободи віросповідання	3,6	4,2

3. Назвіть, будь ласка, 10 подій, які вирішальною мірою визначили напрямок розвитку України. Позначте їх знаком «+», «-» або «+-», залежно від того впливу, який вони відіграли.

Позитивні

	Кількість згадок
«Революція Гідності»	56
«Помаранчева революція»	47
Прийняття декларації про державний суверенітет України та проголошення Незалежності України	41
Прийняття Конституції України	35
Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, вибір європейського вектору розвитку	25
«Революція на граніті»	11
Відновлення історичної пам'яті, декомунізація	9
Запровадження національної валюти - гривні	6
Акція «Україна без Кучми»	6
Вступ до Світової організації торгівлі	5
Членство в Раді Європи, інших важливих міжнародних організаціях	5

Старт активних реформ після Майдану-2	4
Активна співпраця з НАТО і США	4
Конституційна реформа 2004 року	4
Відновлення Української Православної Церкви та Української Греко-католицької Церкви	4
Відмова від ядерної зброї, підписання Будапештського меморандуму	3
Створення незалежних антикорупційних органів у 2015-16 роках	3
Зростання суспільної активності після Революції Гідності, волонтерство	3
Інше Серед них: чемпіонат з футболу Євро-2012; відхід з-під впливу РФ; прем'єрство Ющенка; президентство Кравчука; впровадження ЗНО для вступу у ВНЗ; впровадження спрощеної системи оподаткування; реформи Кучми – по 2 згадки . Збереження космічної галузі; відновлення збройних сил; створення УГС; створення Народного Руху України, Впровадження системи мобільного зв'язку та Інтернету; ратифікація Європейської конвенції з прав людини; власне відзначення 25 років Незалежності; приватизація житла; розпаювання колгоспних земель; відносна демократія; прихід WizzAir в Україну – по 1 згадці .	25

Негативні

	Кількість згадок
Збройний конфлікт з РФ на Донбасі	43
Режим Януковича, політичні репресії та корупція при ньому	37
Анексія Криму Росією	35
Авторитарний режим Кучми, формування при ньому олігархату	21
Чорноморський флот РФ в Криму, пролонгація його базування внаслідок «Харківських угод»	18
Вбивство Г. Гонгадзе	16
Президентство Ющенка, постійні чвари «помаранчевої» команди	14
Загибель В. Чорновола	12
Збереження російського впливу на українську владу впродовж тривалого часу	9

Не вступ України до НАТО	8
Прем'єрство Юлії Тимошенко, газові угоди з РФ	6
Відмова від ядерної зброї, Будапештський меморандум	6
Обрання Президентом Л. Кравчука	5
Несправедлива приватизація	5
Обрання Порошенка Президентом	4
Відмова від євроінтеграційного курсу у 2013 році	4
Конституційна реформа 2004 року	4
Скасування конституційної реформи у 2010 році	3
Інше Серед них: прихід до влади в РФ В. Путіна; відсутність люстрації на початку Незалежності; економічна криза 2008-2009 рр.; втеча «регіоналів»; перманентна корупція – по 2 згадки . героїзація ОУН-УПА; розкол НРУ; Асоціація з ЄС; мораторій на продаж с/г земель; конфлікт навколо о. Тузла; скандал щодо продажу «Кольчуг»; втеча Лазаренка – по 1 згадці	17

Як позитивні, так і негативні

	Кількість згадок
«Помаранчева революція»	10
«Революція Гідності» та події навколо неї	9
Президенство Л. Кучми, половинчастість ринкових реформ	8
Російсько-українська війна	8
Відмова від ядерної зброї, Будапештський меморандум	8
«Касетний скандал»	5
Конституція 1996	4
Інше Серед них: Асоціація Україна-ЄС; Анексія Криму – по 2 згадки . Президенство Кравчука; трудова міграція; перемога на президентських виборах Порошенка; Децентралізація; «розпаювання» колгоспних земель; приватизація; Президентство Ющенка; «Нульове» громадянство»; судова реформа – по 1 згадці .	13

4. Які основні досягнення України на 25-річному шляху Ви б могли виокремити? (назвіть не більше 10).

	Кількість згадок
Формування активного громадянського суспільства та становлення волонтерського руху	39
Проголошення та збереження державної незалежності України	25
Реформування оборонного сектору та відновлення боєздатності української армії	25
Збереження виробничого потенціалу і конкурентоспроможності деяких галузей економіки (аерокосмічна галузь, машинобудування, ІТ сектор)	25
Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС	23
Зростання рівня національної самосвідомості, патріотизму та формування політичної нації	22
Впровадження механізмів прозорості держави та запуск системи прозорих державних закупівель (Prozorro)	19
Збереження свободи слова, плюралізму та відносної незалежності ЗМІ	18
Обрання та планомірна реалізація євроінтеграційного вектору у зовнішній політиці	18
Побудова ринкової економіки і створення засад для діяльності малого і середнього бізнесу	17
Збереження демократичного урядування та недопущення встановлення авторитаризму	16
Створення національної поліції та запровадження нових антикорупційних правоохоронних органів та інституцій (НАБУ, САП, НАЗК)	16
Диверсифікація джерел постачання енергоресурсів та посилення енергетичної незалежності	14
Ухвалення Конституції України 1996 року	13
Реформи в галузі освіти та запровадження системи зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО)	12
Введення в обіг національної валюти – гривні	10

Початок процесу декомунізації	10
Досягнення українських спортсменів на світовому рівні (В.Кличко, А.Шевченко тощо)	9
Відновлення історичної правди про Голодомор 1932–33 рр., репресії (відкриття архівів)	6
Проведення чемпіонату з футболу Євро-2012	6
Старт реформи децентралізації	6
Досягнення українських діячів культури та мистецтв на світовому рівні	5
«Революція Гідності»	5
Ефективна українська дипломатія та зовнішня політика	5
Свобода віросповідання. Міжконфесійна толерантність і терпимість	5
Дві перемоги України на конкурсі «Євробачення» (в 2004 та 2016 рр.)	5
Закріплення статусу української мови як єдиної державної	4
Консолідація міжнародної підтримки під час агресії Росії проти України	4
Судова реформа	4
Становлення українського культурного середовища (мистецтво, література, відкриття культурних осередків та освітніх платформ тощо)	4
Успішне виконання вимог в рамках візової лібералізації з ЄС	4
Інше Серед них: вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ); зменшення економічної та політичної залежності від РФ; політична конкуренція та змінюваність політичних сил при владі; стримання наступу російсько-сепаратистських військ на Сході України; розвиток сучасних засобів комунікації (мобільний зв'язок, інтернет, комп'ютеризація) – по 3 згадки . Багатопартійна система; продаж Криворіжсталі; запуск швидкісного залізничного сполучення; членство України в міжнародних організаціях; визнання Україною юрисдикції ЄСПЛ (Європейського суду з прав людини) ; створення в Україні відносно якісної законодавчої бази – по 2 згадки .	27

5. Які основні поразки України на 25-річному шляху Ви б могли виокремити? (назвіть не більше 10).

	Кількість згадок
Високий рівень корупції в державних органах влади та суспільному житті	42
Нездатність захистити територіальну цілісність та втрата контролю над частиною територій (Криму та Донбасу)	35
Брак реальних структурних реформ в економіці і державній системі	26
Олігархізація економіки та вплив олігархів на владу і політичні процеси	26
Занепад сфери соціального захисту (медицини, пенсійної системи) та соціальна незахищеність громадян	23
Занепад науки та падіння якості середньої та вищої освіти	23
Неспроможність домогтися вступу України до ЄС та НАТО	16
Нездатність позбутись залежності від Росії та тривале перебування в сфері російського впливу	16
Слабкість та неефективність державних інститутів та системи державного управління	15
Відсутність справедливого та незалежного судочинства	14
Непрозора та несправедлива приватизація державної власності на початку 1990-х рр.	11
Скорочення фінансування армії та руйнація обороноздатності держави (до 2013 р.)	11
Військовий конфлікт на Донбасі (АТО)	9
Неспроможність виробити ефективну та чітку стратегію зовнішньої політики	7
Відсутність стратегії/політики деокупації і реінтеграції Криму та Донбасу	7
Допуск до влади представників старої радянської еліти та партномеклатури (відсутність люстрації)	7
Відсутність великого прошарку середнього класу	6

Втрата промислового потенціалу та наукоємного виробництва	5
Незахищеність інформаційного поля та відсутність адекватної інформаційної політики	5
Масова трудова еміграція з України (переважно молодих людей)	5
Нерозвинена транспортна інфраструктура (автодороги, залізниці тощо)	5
Слабкий захист прав і свобод громадян та їх приватної власності	4
Надмірна зарегульованість економіки	4
Відсутність Єдиної Помісної Православної Церкви	4
Будапештський меморандум (1994)	4
Брак достатньої кількості прямих іноземних інвестицій в економіку	4
Відмова України від статусу ядерної держави	4
Відсутність демократичних партій та персоналізація партійних проектів	4
Інше Серед них: формування потужного тіньового сектору економіки; неефективність кадрової політики у виконавчих органах влади; президентство В.Януковича; русифікація українського суспільства; пролонгація угоди про базування ЧФ Росії в Криму до 2042 року; перемога Л.Кучми у 1994 році; популізм політичних еліт – по 3 згадки . Низькі темпи модернізації економіки; девальвація гривні та бездіяльність НБУ; відсутність національної політичної еліти; президентство В.Ющенко; вбивство В.Чорновола; Мінські домовленості; брак ефективного впливу громадянського суспільства на владу; демографічна криза; підписання закону про позаблоковий статус України; високий рівень злочинності; «Львівський котел»; олігархізація ЗМІ – по 2 згадки .	45

6. Нижче Ви бачите шкалу від „1” до „10”, де „1” означає повністю диктаторський режим, а „10” – повністю демократичний режим. Де на цій шкалі Ви розташували б сучасну Україну?

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____ 6 ▼ _____ 7 _____ 8 _____ 9 _____ 10

Середній бал: **6,5** (у 2011 році – **4,4**)

7. Що, на Вашу думку, слід насамперед зробити, щоб Україна стала успішною процвітаючою країною?

	Кількість згадок
Проводити ефективну антикорупційну діяльність, викоринювати корупцію зі всіх сфер життя	32
Проводити реформи в економіці, забезпечити розвиток малого і середнього підприємництва, переглянути податкову систему і залучати міжнародні інвестиції	24
Завершити реформу судочинства, забезпечити незалежність і справедливість судової системи	22
Закінчити реформу публічного управління та запровадження ефективної системи надання адміністративних послуг	16
Працювати над зміною ментальності людей: навчитись брати на себе відповідальність, не піддаватись на популізм	14
Змінити владу та сформуванню нову політичну еліту	13
Вирішити питання Донбасу, проводити більш жорстку лінію у відносинах з РФ	12
Зосередитись на розвитку освіти, науки та інновацій	12
Здійснити реальну реформу правоохоронних органів та прокуратури	11
Деолігархізація та усунення можливостей для великого бізнесу впливати на прийняття політичних рішень	10
Сприяти збільшенню громадської активності та формуванню громадянського суспільства	9
Завершити реформу політичних партій та провести зміну виборчої системи	7
Реформувати оборонний сектор та створити армію у відповідності до стандартів НАТО, прагнути вступу в організацію	7
Здійснити повну імплементацію Угоди про асоціацію Україна – ЄС з усіма наслідками	6
Завершити адміністративну та фінансову децентралізацію	6
Проводити політику українізації, відновлення історичної пам'яті	6
Підвищити соціальні стандарти та покращити систему соціального захисту населення	6
Провести люстрацію	3
Забезпечити верховенство права та дотримання прав людини	3
Інше Серед них: посилити інституційну спроможність органів влади; працювати на довгострокову перспективу, а не ситуативно; здійснити реформи в сфері енергетики; створити вільний ринок сільськогосподарських земель – по 2 згадки . Повністю заборонити всі операції з офшорними компаніями; здійснити приватизацію державних активів; підтримувати традиційні християнські цінності; здійснювати пропаганду здорового способу життя; провести об'єктивне розслідування резонансних справ (Іловайська трагедія, вбивство О. Музичка, П. Шеремета); забезпечити єднання українських церков; сприяти встановленню демократичного режиму в Росії – по 1 згадці .	15

До якої категорії експертів Ви себе можете віднести? (оберіть основну)

	Кількість відповідей
експерт, аналітик	39
громадський діяч	21
журналіст	9
інше	6

Список опитаних експертів

Карелін Сергій
Гайдай Дарія
Логацький Віктор
Філяк Ярослав
Калмиков Дмитро
Кучма Остап
Линник Наталія
Палій Олександр
Світлана Конончук
Добровольський Д.В.
Пономаренко Володимир
Белий Дементій
Ануфрієв Юрій
Руда Тетяна
Ступаковська Олександра
Гетман Олег
Ярошенко Леся
Безп'ятчук Жанна
Калниш Валерій
Овчаренко Віталій
Купрій Володимир
Міщенко Михайло
Камчатний Михайло
Лазарчук Петро
Бунік Микола
Головенко Роман
Курінний Олексій
Жолудев Станіслав
Несенюк Микола
Волосевич Інна
Гонюкова Лілія
Гарань Олексій
Захаров Євген
Федець Ірина
Паращевін Максим
Юрчишин Ярослав
Малицький Олександр
Любива Тетяна

Краснопьоров Валентин
Бутін Андрій
Вадим Міський
Дембицкий Сергей
Кузяків Оксана
Жигун Лариса
Іващенко-Стаднік Катерина
Грищенко Інна
Горбань Юрій
Олексій Ляшенко
Лигачова Наталія
Рибаченко Віктор
Марциновський Анатолій
Бут Юрій
Тягло Катерина
Стадний Єгор
Матвійчук Олександра
Жолобович Інна
Свистович Михайло
Резнік Олександр
Андрушків Андрій
Фесенко Володимир
Айвазовська Ольга
Калітенко Олександр
Хавронюк Микола
Катерина Зарембо
Стегній Олександр
Тодоров Ігор
Глебов Сергій
Бевзенко Любов
Шамайда Тарас
Мусіяка Віктор
Томак Марія
Горецький Олексій
Петренко Євген
Замятін Віктор
Лисюк Максим